

HET WOLVENDAALPARK

Wandelen en ontspannen.

Wolvendaal in Ukkel was vroeger een landelijk domein waar gegoede Brusselse families de zomer doorbrachten. Nu is het een van de grote openbare parken van de Brusselse agglomeratie: door zijn grote oppervlakte, zijn afwisselend terrein en de pracht van zijn landschappen.

EEN VLEUGJE GESCHIEDENIS

De eerste vermelding van dit gebied staat in een cartularium van de abdij van Affligem uit 1209. Daar staat een verwijzing naar een terrein dat 'woluesdal' (etymologisch betekent dat: 'vallei met een kronkel') heet. Het ligt vlak bij een meander van de Ukkelbeek. In die periode werd dit gebied deels bewerkt, deels als graasland gebruikt. De Dieweg en Crabbegatweg die er aan de voet van de heuvel langs lopen, bestonden ook al in de middeleeuwen. Het Crabbegat is trouwens de laatste authentieke holle weg van de Brusselse agglomeratie.

Pas vanaf de achttiende eeuw is de ontwikkeling van het Wolvendaalgebied weer te volgen. In 1715 verkocht een zekere Jean-François Slijppen het aan Eugène-Henri Fricx. Die naam kennen historici en cartografen goed. Als drukker publiceerde hij een groot aantal kaarten die vandaag erg van pas komen bij de studie van die periode. Wolvendaal had toen een oppervlakte van ongeveer twee hectare en omvatte een tuin, bosgroepjes en een boomgaard. De volgende eigenaars, de familie de Fraula, lieten er het eerste kasteel bouwen, niet ver van de huidige De Frélaan. De familie was afkomstig uit Napels en het Oostenrijkse hof verhieft ze tot de adelstand. Wolvendaal kwam daarna in handen van de familie Vanderborght die er rond 1760 het huidige kasteel optrok.

Tijdens de Hollandse overheersing werd het landdomein van de Vanderborghts de residentie van een prinselijke familie: vervolgens de Looz-Corswarem, daarna graaf Jacques André Coghén, later de allereerste minister van Financiën in het onafhankelijke België. Die breidde het domein uit: hij kocht van de gemeente Ukkel het ravijn, een oude openbare weg die langs zijn eigendom liep, maar niet breed genoeg meer was voor het vervoer per kar. Op de plaats van het eerste kleine kasteel bouwde hij een oranjerie voor zijn koets. Hij gebruikte het ook voor de overwintering van zijn plantencollecties. Leuk detail: zijn kleindochter Laure is niemand minder dan de grootmoeder langs vaderskant van koningin Paola.

In 1887 kwam het Wolvendaaldomein in handen van Charles Balsler, een bankier van Duitse oorsprong. Die verkocht het in 1909 op zijn beurt aan baron Léon Janssen. Dat is een markante figuur uit de economische wereld van die tijd: hij begon met vastgoedverkoop, stond 33 jaar lang aan het hoofd van de Maatschappij voor Brusselse Trams en werd in 1905 directeur van de bekende Generale Maatschappij. Hij kocht aangrenzende percelen en bossen op.

Zo breidde hij het domein uit tot het in 1913 achttien hectare besloeg, die hij liet inrichten als een Engels park. Toch liet hij ook tussen het ravijn en de Stroobantlaan een Franse tuin van 1 hectare aanleggen, met grasperken omzoomd met bloemen. Op de plaats van het huidige Koninklijk Atheneum Madeleine Jacquemotte, plantte hij een grote boomgaard. Hij gooide ook de vijver voor het kasteel dicht en vergrootte het kasteel zelf.

Baron Janssen was een groot kunstliefhebber. In Amsterdam ontdekte hij een paviljoen in Louis XV-stijl dat in slechte staat verkeerde. Hij kocht het en liet het weer opbouwen aan de rand van zijn park. Beeldhouwwerken, fontein en decoratieve vazen versierden de dreven.

Baron Janssen wilde vermijden dat het domein na zijn dood werd opgedeeld. Daarom verkocht hij het in 1921 aan de gemeente Ukkel. Die maakte er een openbaar park van en beheert dat nog altijd zelf.

ALGEMENE BESCHRIJVING: GOLVEND EN MET DE STRAKKE LIJNEN VAN GROTE BOMEN

Het Wolvendaalpark leunt tegen de zuidelijke helling van de Ukkelbeekvallei. Typisch zijn de grote niveaoverschillen: meer dan 40 meter tussen de Dieweg in het zuiden en de De Frélaan in het uiterste noorden. Dat reliëf wordt her en der versterkt of uitgevlakt door de grondwerken die baron Janssen liet uitvoeren. Zo volgt het op prachtige wijze de esthetische regels voor de aanleg van een Engelse tuin. De paden, bloemperken en bosgroepen liggen oordeelkundig verspreid in het park. Ze gebruiken het reliëf voor de creatie van uitkijpunten en herstellen de schoonheid van aangelegde natuur op een manier dat ze zo natuurlijk mogelijk oogt. Op het hoogste punt van het park kun je bij helder weer tot Vorst kijken.

Het Wolvendaalpark is op dat vlak erg geslaagd. Het heeft twee beukenbossen, eentje in het noorden en een tweede langs het ravijn. Prachtige boomgroepen – sommige blauw of rood – trekken de aandacht. De paden slingeren zich door de grasperken en bieden mooie uitzichten die allemaal anders zijn. Een Engels park wordt immers zo ontworpen dat je het nooit in zijn geheel kunt overschouwen.

Er stroomt opnieuw water in Wolvendaal dankzij de recente aanleg van twee nieuwe waterpartijen: eentje vóór het kasteel in de buurt van de De Frélaan (waar vroeger al een vijver was), en een tweede met een watervalletje op het minigolfterrein.

Een volledig vernieuwde speeltuin biedt ontspanning aan de kinderen.

OPMERKELIJKE FAUNA EN FLORA

Niemand blijft ongevoelig voor de pracht van de bomen in Wolvendaal. Een twintigtal heeft een plaatsje in de lijst met merkwaardige bomen in het Brussels Gewest. Het gaat onder meer om een groep paardenkastanjes (*Aesculus hippocastanum*) rechts van de toegangsweg aan de De Frélaan, beuken (*Fagus sylvatica*), een heel grote zwarte notelaar (*Juglans nigra*), een prachtige moerascipres (*Taxodium distichum*) en twee treurzilverlindes (*Tilia x petiolaris*). Een mooie dreef met lindebomen (*Tillia platyphyllas*) leidt naar de Dieweg. En we mogen zeker de twee oude beukenbossen niet vergeten, vooral het bosje in het ravijn dat aan dat stuk van het park een heel speciale sfeer geeft en binnen Brussel waarschijnlijk uniek is in zijn soort.

De avifauna bestaat uit soorten die veel voorkomen in Brussel (eksters, houtduiven, enz.), maar ook parkieten en groene spechten.

Vossen hebben zich in het park gevestigd en men komt er ook vaak eekhoorns tegen.

BEHEERSPRINCIPE

Het Wolvendaalpark was verouderd en in slechte staat, en had dus renovatiewerken nodig. Die zijn aan de gang sinds 2005 in een samenwerking tussen de federale overheid, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de gemeente Ukkel. In een eerste fase zorgden studies van de historische (het park is immers geklasseerd), botanische, fytosanitaire, bodem- en waterkundige aspecten, ervoor dat een stand van zaken kon worden opgemaakt waarop de toekomstige aanpassingswerken zich kunnen enten.

In eerste fase van de uitvoeringswerken werden meer dan 250 bomen gekapt (en de boomstronken verwijderd), voor een deel omdat de bomen ziek waren of gevaar opleverden, voor een deel omdat sommige boomgroepen of het onderhoud behoefte hadden aan meer licht. Op nog andere plaatsen gebeurde dat om ruimte te maken voor interessantere exemplaren. De andere bomen kregen een snoeibeurt. De gemeente heeft nu de opdracht om opnieuw aan te planten.

In een tweede fase werd er gewerkt aan de wegen en de opvang van oppervlaktewater en kleine waterloopjes. Om te vermijden dat de rioleringen bij hevige regenval worden overbelast, werden drie wachtbekkens aangelegd en kregen de belangrijkste wegen opvanggeulen. Er werden ook twee vijvers uitgegraven. Die dienen als stormbekkens en vangen het stromende water op dat vroeger bij zware neerslag de Rodestraat en soms zelfs de De Frélaan overstroomde.

Nu volgt de verlichting langs de dwarsdreef, die van de tramhalte tegenover de Kipveldstraat, naar de technische school leidt. Voor de rest spitsen de renovatiewerken zich toe op de herstelling van de ingangen, de lage scheidingsmuur en de wegen rond het kasteel. Daarna volgt de heropbouw van de Crabbegatbrug.

De gemeente wil ook het parkmeubilair (zitbanken en vuilnisbakken) renoveren of vervangen en een stevige afsluiting plaatsen om het park aan de kant van het Crabbegat goed te kunnen afsluiten.

OPMERKELIJKE MONUMENTEN EN BEELDHOUWERKEN

MONUMENTEN

Het kasteel (1763)

Het Brusselse gemeenteraadslid Guillaume Vanderborgt liet in zijn eigendom van Wolvendaal een 'landhuis' bouwen met een heel eenvoudige architectuur en een sober decor. De woning in klassieke stijl heeft slechts één verdieping onder een mansardedak (platte vlakken die elkaar in een stompe hoek ontmoeten). Het terras dat toegang geeft tot de hoofdingang, heeft aan beide hoeken een sfinx. Met zijn 39 ramen gold het voor het kadaster van 1813 als de grootste woning in Ukkel. Een eeuw later liet baron Janssen het kasteel vergroten, waardoor het zijn symmetrische evenwicht kwijtraakte. In 1921 werd het eigendom van de gemeente, die er plaats maakte voor de vereniging 'Uccle, Centre d'Art' en vanaf 1930 ook voor het Gemeentelijk Atheneum. Vandaag heeft de gemeentelijke academie voor plastische en visuele kunsten er haar lokalen.

Het Louis XV-paviljoen (ca.1745)

Dit kleine gebouw in Franse stijl werd in 1977 geklasseerd. De rijke Portugese handelaar van joodse afkomst, Aaron de Joseph de Pinto, bouwde het oorspronkelijk in zijn tuin in Amsterdam. Baron Janssen ontdekte het daar in 1909 in een erbarmelijke staat. Hij kocht het, liet het afbreken en steen voor steen weer opbouwen in het park van zijn Ukkelse kasteel. Toen het helemaal gerestaureerd was, richtte hij er salons in, in de geraffineerde stijl van de kleine appartementen in Versailles. Het paviljoen, met erboven een koepel in lood, etaleert een weelde aan decors: een beeldhouwde fries, een mascaroon, beeldhouwwerken, medaillon, hoog reliëf, stucwerk, beschilderde panelen, schelpwerk, enz. De gemeente Ukkel liet het gebouw niet zo lang geleden volledig restaureren. Er is nu een restaurant in het gebouw dat ook wordt gebruikt voor culturele activiteiten.

De praalwaterput

Die staat in het park, in de buurt van het Louis XV-paviljoen. Heeft baron Janssen die daar geplaatst? Waarschijnlijk wel, maar er is geen bewijs van. Vooral de bas-reliëfs die de stenen putrand versieren wekken de interesse. Ze stellen op elke zijde een kind met dikke wangen voor, nu eens in vooraanzicht met een jachtmes in de hand, dan weer in profiel met een pijl.

Het openluchttheater

Toen het Wolvendaalpark werd opengesteld voor het publiek, waren er elk jaar theatervoorstellingen of concerten in het openluchttheater. Recent blies het Ukkelse Cultureel Centrum deze gewoonte nieuw leven in. Een ophoging gesteund door rotspartijen vormt het podium. Achteraan staat een gebouwtje met de naam 'schaapskooi', dat dient als lokaal voor de toneelspelers. Momenteel wordt het gerestaureerd.

BEELDHOUWWERKEN

Allegorie van de herfst (1924)

Frans Huygelen (1878-1940) kreeg de opdracht om voor de tuin van een Antwerpse senator een bas-reliëf te maken dat de ontwakende natuur voorstelt in de vorm van een vrouw. Zij wordt uit haar winterslaap gewekt door engeltjes die haar met bloemen tooien en haar omhelzen op het moment van het afscheid. In 1953 kochten vrienden van de Ukkelse beeldhouwer het terug als eerbetoon. Nu staat het op een sokkel van blauwe steen aan het einde van het grasperk dicht bij het kasteel van Wolvendaal.

Zitbank (1938)

De zitbank in witte steen is een eerbetoon aan schilder Maurice Guilbert (1876-1933), een van de voorzitters van de vereniging 'Uccle, Centre d'Arts'. Ze staat vlak naast het kasteel.

Eerbetoon aan Charles de Coster (1927)

De vader van 'Tijl Uilenspiegel' was een klant van de 'Cornet', een cabaret waar veel kunstenaars kwamen, op de hoek van het Crabbegat en de De Frélaan. Een bas-reliëf tegen de buitenmuur van de oranjerie, een boogschut verder, brengt nu hulde aan deze beroemde Belgische schrijver.

GROENE RUIMTEN IN DE BUURT

- Ten noorden: Heldensquare.
- Ten noordoosten: het Brugmannpark en het Montjoiepark.
- Ten oosten: het park van het Zeecrabbekasteel (privé-eigendom), het Koninklijk Observatorium van België en het Terkamerenbos.
- Ten westen: de Georges Marlowsquare en de tuin François-Vincent Raspail.
- Ten zuidoosten: de Keyenbempt.
- Ten zuiden: het Diewegkerkhof, het Kinsendaal-Kriekenputreservaat, het Engelandplateau, het Sauvagèrepark en de Kauwberg.

Oppervlakte: 14,50 hectare.

Typologie: groot stadspark in Engelse stijl.

Eigenaar: gemeente Ukkel.

Beheer: gemeente Ukkel.

Klassering: het Wolvendaalpark is een geklasseerd landschap (8 november 1972), net zoals het aangrenzende Crabbegat (5 juli 1989). Het Louis XV-paviljoen in het park werd op 19 april 1977 geklasseerd als monument.

PRAKTISCHE INFORMATIE

OPENINGSUREN

Het Wolvendaalpark is afgesloten.

De openingsuren wisselen met de seizoenen :

- in de winter van 7.30 tot 20 uur;
- in de zomer van 7.30 tot 22 uur.

Parkwachters doen er regelmatig hun ronde tijdens de openingsuren.

CONTACT

Hebt u een vraag? Wilt u een probleem signaleren? Spreek dan een van de parkwachters aan. In noodgevallen:

Van 8 tot 16 uur, de gemeentelijke diensten van de groendienst van Ukkel op 02/348 65 47.

Buiten de kantooruren belt u naar de politie van Ukkel op 02/373 58 11

UITRUSTING

Speeltuigen op boomschorsbodem voor kinderen van 3 tot 12 jaar, openluchttheater, zitbanken, vuilnisbakken, toegangshekken en verlichting langs de twee parkdreeven.

ER GERAKEN

De ingangen van het Ukkelse Wolvendaalpark liggen aan de Dieweg, Wolvendaallaan, Rodestraat, De Frélaan en Paul Stroobantlaan.

BEREIKBAARHEID ANDERSVALIDEN

De wegen zijn breed en in goede staat en dus gemakkelijk toegankelijk voor personen in een rolstoel. Maar het Wolvendaalpark is een heuvelachtig park met steile hellingen tussen het hoger en lager gelegen deel. Als men zijn ingangen goed kiest, is het mogelijk zich alleen op de hoog of laag gelegen plateaus te verplaatsen en zo belangrijke niveauverschillen te vermijden.

OPENBAAR VERVOER

Bus : 38, 41, 43, 98 (Helden)

Tram : 4, 92 (Helden), 92, 97 (Marlow-Wolvendael-Dieweg)

Trein: stations Ukkel en Kalevoet).

MEER INFORMATIE

- Meer info over de [culturele routes van parken en tuinen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#)
- Bezoek de fotogalerij van de [Virtual Landscape Gallery](#).
- Meer informatie over [het architecturale patrimonium van het Gewest](#).
- Meer informatie over [het groene en blauwe netwerk](#)
- Meer informatie over [het Louis XV-paviljoen](#)

